

Gospodarcze i polityczne znaczenie terytorium republik ludowych na wschodzie Ukrainy

JEL classification: F51, F52

Słowa kluczowe: terytoria sporne, Rosja, Ukraina, Ługańska Republika Ludowa, Doniecka Republika Ludowa

Keywords: disputed territories, Russia, Ukraine, Lugansk People's Republic, Donetsk People's Republic

Abstrakt: We Wschodniej Europie na przełomie XX i XXI wieku miało miejsce wiele konfliktów zbrojnych, w których Federacja Rosyjska bezpośrednio uczestniczyła lub wspierała jedną ze stron. Autor przedstawia argumenty, wykazując, że takie działania Rosji miały nie ekonomiczny, lecz polityczny charakter, a ich celem była realizacja dążeń Rosji do wzmocnienia swojej pozycji politycznej w państwach z nią sąsiadujących przez posługiwanie się środkami, które są uznawane w większości państw świata za niedopuszczalne we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Głównym celem artykułu jest wskazanie rzeczywistych przyczyn konfliktu na wschodzie Ukrainy oraz jego skutków zarówno ekonomicznych, jak i politycznych dla dalszego rozwoju Ukrainy. Ponadto celem niniejszego opracowania jest próba określenia politycznego znaczenia powstania republik ludowych Ukrainy dla Rosji, a także porównanie konfliktu na wschodzie Ukrainy z innymi konfliktami zbrojnymi z udziałem Rosji w Europie Wschodniej i na Kaukazie Południowym.

Economic and political importance of the People's Republics in Eastern Ukraine

Abstract: At the end of the 20th as well as the beginning of the 21st century, a series of armed conflicts took place in Eastern Europe. The Russian Federation participated or supported one of the parties in almost every conflict in this region. The author presents the arguments in favor of the thesis that such Russia's actions are not of an economic but a political nature. The goal of such actions is the realisation of Russia's desire to strengthen its political position in the neighboring countries, using tools which are unacceptable in the majority of countries in the world. The main aim of this article is to analyze the economic of the Eastern regions of Ukraine, especially the territories covered by the military conflict. The author presents the economic importance of these regions for the economy of Ukraine

through the analysis of the main macroeconomic indicators and government expenditures aimed at the development of this region. Also, the author attempts to compare the conflict in Eastern part of Ukraine with other similar conflicts in Eastern Europe in which Russia participated.

Wstęp

Upadek Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich spowodował powstanie wielu niepodległych państw, z których każde stanęło przed wyborem własnego ustroju politycznego i gospodarczego oraz kierunku rozwoju polityki zagranicznej. Należą do nich kraje Europy Wschodniej — Białoruś, Ukraina i Mołdawia, państwa bałtyckie — Litwa, Łotwa i Estonia oraz Kaukazu Południowego — Azerbejdżan, Armenia i Gruzja, które z geograficznego punktu widzenia również należą do Europy¹.

Na przełomie XX i XXI wieku w regionie Europy Wschodniej głównymi aktorami na arenie międzynarodowej stała się Unia Europejska, zwłaszcza po jej rozszerzeniu w maju 2004 r., oraz Rosja, która historycznie zawsze miała duży wpływ na państwa zlokalizowane w Europie Wschodniej. Unia Europejska pragnęła stworzyć nowe kierunki współpracy gospodarczej i politycznej z nowo powstałymi państwami, które doprowadziłyby do obustronnego zwiększenia dobrobytu. Z kolei Rosja pragnęła zachować kontrolę polityczną i gospodarczą nad innymi państwami w tym regionie. O ile UE była krytykowana za wykazywanie zbyt małej inicjatywy i opieszałość w podejściu do rozwoju współpracy ze względu na liczne wymogi biurokratyczne i formalne², o tyle polityka Rosji była poddawana krytyce za wykorzystywanie różnego rodzaju środków przymusu politycznego i gospodarczego³. W wyniku prowadzonej przez UE i Rosję polityki zagranicznej państwa Europy Wschodniej zostały niejako zmuszone do podjęcia decyzji dotyczącej kierunku integracji.

W obecnej sytuacji geopolitycznej wybór kierunku integracji niektórych państw jest oczywisty. Państwa bałtyckie podjęły decyzję o członkostwie w Unii Europejskiej, z kolei Białoruś uczestniczy w unii celnej z Rosją i zamierza rozszerzyć tę współpracę, przystępując do projektu stworzenia wspólnego rynku z Rosją i Kazachstanem. Jednak kierunek integracyjny pozostałych państw przez dłuższy czas nie był jednoznacznie określany. Rzeczywiste działania ich rządów świadczyły o próbie zachowania równowagi między Zachodem i Wschodem,

¹ V. Bezuglyj, S. Kozyneć, *Regionalna ekonomiczna i socialna geografia svitu*, Kijów, 2007, s. 191–192.

² Państwa Europy Wschodniej są objęte Programem Partnerstwa Wschodniego, którego celem jest zbliżenie gospodarek państw Unii Europejskiej do państw Europy Wschodniej i Kaukazu Południowego. Program partnerstwa wschodniego był często krytykowany za zbyt mały poziom integracji państw partnerów należących do niego.

³ Portal internetowy <http://ukrainian.voanews.com/media/video/swantee-cornell-russia-foreign-policy/2478266.html> (dostęp: 25.01.2015).

tj. Unią Europejską i Rosją. Właśnie do grupy takich krajów należy Ukraina. Rząd Ukrainy przez cały okres niepodległości deklarował chęć członkostwa w strukturach Unii Europejskiej, jednak realne kroki w tym kierunku zostały podjęte dopiero pod koniec 2013 r., kiedy miała zostać podpisana umowa o stowarzyszeniu z UE. Społeczeństwo Ukrainy przez swoje działania spowodowane wycofaniem się ówczesnego Rządu Ukrainy z procesu negocjacyjnego potwierdziło zamiar integracji w kierunku Unii Europejskiej⁴.

Taka postawa społeczeństwa ukraińskiego wywołała niepokój, a w następstwie odpowiednie działania ze strony Federacji Rosyjskiej, która obawiała się utraty swoich wpływów na Ukrainie, zwłaszcza po ucieczce na początku 2014 r. prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza i jego rządu⁵. Chociaż zgodnie ze wszystkimi porozumieniami i wynikającymi z nich zobowiązaniami międzynarodowymi jednemu państwu zabrania się ingerencji w politykę wewnętrzną innego państwa, Rosja otwarcie ingerowała w sytuację na Ukrainie. Przeprowadziła wiele działań ukierunkowanych na destabilizację Ukrainy, anektując Krym oraz przyczyniając się do powstania oraz wsparcia stworzonych przez separatystów Donieckiej Republiki Ludowej i Ługańskiej Republiki Ludowej. Obecnie pomimo licznych dowodów naruszenia całości terytorialnej Ukrainy, potwierdzanych przez państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz inne czołowe państwa świata i organizacje międzynarodowe, oficjalnie Rosja nie przyznaje się do zarzutów dotyczących interwencji w sprawę wewnętrzne Ukrainy⁶.

Głównym celem artykułu jest wskazanie faktycznych przyczyn konfliktu na wschodzie Ukrainy oraz jego skutków zarówno ekonomicznych, jak i politycznych dla dalszego rozwoju Ukrainy. Ponadto celem niniejszego opracowania jest próba określenia politycznego znaczenia powstania obu republik ludowych Ukrainy dla Rosji, a także porównanie konfliktu na wschodzie Ukrainy z innymi konfliktami zbrojnymi z udziałem Rosji w Europie Wschodniej i na Kaukazie.

Do realizacji wymienionych celów zostanie wykorzystana metoda krytycznej analizy literatury — głównie zagranicznej, zwłaszcza ukraińskiej i rosyjskiej — oraz danych makroekonomicznych pochodzących przede wszystkim z GUS-u Ukrainy i Rosji.

Konflikty wojskowe w Europie Wschodniej przy udziale Rosji pod koniec XX i na początku XXI wieku

Upadek ZSRR pozostawił sporo nierozwiązanych kwestii łączących się z terytorium jego byłych członków. Spowodowało to powstanie wielu kontrowersji,

⁴ Portal internetowy http://ukr.lb.ua/news/2014/09/16/279528_rada_utverdila_kurs_ukraini.html (dostęp: 25.01.2015).

⁵ Portal internetowy <http://tyzhden.ua/News/103038> (dostęp: 25.01.2015).

⁶ Portal internetowy <http://www.unian.ua/world/1035204-merkel-rosiya-porushila-ves-pislyavoenniy-poryadok-v-evropi.html> (dostęp: 29.01.2015).

z których niektóre doprowadziły nawet do konfliktów militarnych. Rosja jako jeden z kluczowych graczy na arenie politycznej Europy Wschodniej, zwłaszcza jako państwo mające największe wpływy polityczne po upadku ZSRR, uczestniczyła lub swoją działalnością wspierała jedną ze stron w konfliktach wojskowych, które wybuchały w tym regionie. Wszystkie zatem konflikty militarne w Europie Wschodniej, według kryterium udziału w nich Rosji, można podzielić na takie, (1) w których Rosja nie była bezpośrednio stroną konfliktu, bo nie miała wspólnej granicy lądowej z terytorium, na którym został wywołany konflikt, jednak wspierała jedną ze stron konfrontacji militarnej — wojna w Górnym Karabachu pomiędzy Armenią i Azerbejdżanem⁷ oraz walka o niepodległość Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej⁸, będącej częścią Mołdawii; (2) w których Federacja Rosyjska uczestniczyła bezpośrednio jako jedna ze stron na terytoriach mających wspólną granicę z Rosją, niezależnie od tego, czy obecność wojska rosyjskiego była od razu uznana przez rząd rosyjski, czy stwierdzona później — konflikt o niepodległość Abchazji, tj. niezależność od Gruzji⁹, I i II woj-

⁷ Terytorium Górnego Karabachu stanowi przedmiot sporu między Armenią i Azerbejdżanem. Ten region jest zamieszkiwany przez etnicznych Ormian. Po upadku ZSRR społeczność danego regionu przeprowadziła referendum, którego skutkiem była proklamacja niepodległości regionu, co spowodowało duży sprzeciw mniejszości azerbejdżańskiej. Sprzeciw przerodził się w konflikt wojskowy między Azerbejdżanem i Armenią, która jest sojusznikiem Rosji. Rozstrzygnięcie konfliktu nie nastąpiło do dzisiaj, a wszystkie bezpośrednie kontakty polityczne, gospodarcze i społeczne między Azerbejdżanem i Armenią zostały zawieszane lub są przeprowadzane za pośrednictwem strony trzeciej, najczęściej Rosji lub państw członkowskich UE. Obecny status geopolityczny Górnego Karabachu nie jest zdefiniowany.

⁸ Na wschodzie Republiki Mołdawskiej na początku lat 90. XX wieku powstała Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Większość mieszkańców tego regionu Mołdawii stanowią Ukraińcy i Rosjanie, Mołdawianie stanowią mniejszość. Dlatego mieszkańcy tego regionu pragnęli wystąpić ze składu Mołdawii, proklamować niepodległość, a następnie przystąpić do Rosji, na prawach podmiotu federalnego. Obecność rosyjskich sił wojskowych pozostałych po upadku ZSRR oraz wsparcie finansowe Rosji stworzyło możliwości zaistnienia Naddniestrza. W kwestiach gospodarczych Naddniestrze stało się ośrodkiem destabilizacji gospodarki mołdawskiej, co wiąże się z wysokim udziałem szarej strefy oraz nielegalnego handlu narkotykami z państwami Europy. Istnienie Naddniestrza wiąże się również z wieloma niebezpieczeństwami dla Unii Europejskiej, dlatego UE próbuje uregulować status Naddniestrza. Obecnie Naddniestrze nie jest uznawane przez większość państw świata.

⁹ Po upadku ZSRR władze Abchazji ogłosiły swoją niezależność od Gruzji. Niepodległość tego kraju jest uznawana tylko przez Rosję i inne państwa, których status jest sporny (np. Górny Karabach, Naddniestrze) lub odgrywają one niewielką rolę na arenie międzynarodowej (np. Nikaragua, Nauru). Inne państwa oraz organizacje międzynarodowe uznają Abchazję za część Gruzji. Władze Abchazji są militarnie i finansowo wspierane przez Rosję, co pozwoliło im skutecznie walczyć z wojskiem rządu gruzińskiego. Obecnie na terytorium Abchazji, zgodnie z porozumieniem między rządem Abchazji i Rosji, znajdują się rosyjskie bazy wojskowe, a konflikt jest zamrożony.

na w Czeczenii¹⁰, wojna z Gruzją w Osetii Południowej¹¹, aneksja Krymu przez Rosję¹².

Niezależnie od innych kryteriów wszystkie wymienione tu regiony mają wiele wspólnych cech. Po pierwsze mamy do czynienia z dużym udziałem etnicznych Rosjan lub osób wspierających politykę zagraniczną bądź działania Rosji. Takie grupy społeczne w większości kreowały środki masowego przekazu, których zadaniem było prorosyjskie nastawienie społeczeństwa. Po drugie, regiony te cechowała głęboka więź z Rosją o charakterze społecznym, kulturowym i gospodarczym, zazwyczaj większa niż z resztą kraju, do którego one należały. Po trzecie, działania Rosji były tu skierowane na ochronę interesów mniejszości narodowej rosyjskiej lub innej etnicznej grupy społecznej, która stanowiła mniejszość w porównaniu z dominującą grupą ludności. Po czwarte, w większości przypadków w tych regionach przemysł i gospodarka gorzej się rozwijały niż w pozostałej części kraju, a udział szarej strefy był dużo większy. W uzyskaniu niepodległości lub przystąpieniu do Rosji mieszkańcy tych regionów widzieli przyszłe pozytywne zmiany gospodarcze i społeczne, które miały się przyczynić do poprawy ich jakości życia. Często takie dążenia były kreowane przez samą Rosję za pośrednictwem różnego rodzaju środków masowego przekazu¹³.

Wspieranie przez Rosję konfliktów zbrojnych zawsze wiązało się z dużymi wydatkami finansowymi i militarnymi rządu rosyjskiego. Przedstawiciele republik powstałych w wyniku działań Rosji potwierdzają fakt wsparcia humanitarnego i finansowego ze strony tego państwa. Bez takiego wsparcia te pseudopaństwowe jednostki nie mogłyby długo istnieć i byłyby skazane na szybką likwidację. Omawiane regiony nie mają dla Rosji istotnego znaczenia w ujęciu

¹⁰ Dążenia niepodległościowe narodu czeczeńskiego wynikały z 350-letniego współistnienia z Rosją. W upadku Związku Radzieckiego naród Czeczenii widział szansę na odzyskanie niepodległości. W przypadku Federacji Rosyjskiej mogło to skutkować utratą całego Kaukazu Północnego wraz z dostępem do Morza Kaspijskiego. Również te regiony są bogate w złoża gazu i ropy naftowej. Takie dążenia narodu czeczeńskiego doprowadziły do powstania niepodległej Czeczeńskiej Republiki Iczkerii. Po dwóch wojnach z Rosją Iczkeria faktycznie przestała istnieć, a jej terytorium nadal pozostało częścią Federacji Rosyjskiej. Iczkeria nie była uznawana przez inne państwa świata.

¹¹ Konflikt w Osetii Południowej został rozpoczęty w sierpniu 2008 r. Wsparcie militarne Rosji ugrupowań wojskowych separatystów w tym regionie pozwoliło im skutecznie walczyć z regularnym wojskiem Gruzji. Po wojnie rosyjsko-gruzińskiej Gruzja całkowicie utraciła kontrolę nad Osetią Południową. W taki sposób za pośrednictwem Rosji spod jurysdykcji Gruzji wyszedł drugi region.

¹² W 2014 r., po odsunięciu od władzy ówczesnego prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza, wzrosły separatystyczne nastroje na Krymie. Po przeprowadzonym referendum na Krymie oraz ogłoszeniu przez administrację prezydenta Rosji umowy o przystąpieniu Krymu do Federacji Rosyjskiej, Krym został częścią Rosji. Aneksja Krymu nie jest uznawana ani przez Ukrainę, ani przez inne państwa świata. Skutkiem przyłączenia Krymu do Rosji są nie tylko napięte relacje między Ukrainą i Rosją, lecz także stosowanie sankcji gospodarczych i politycznych przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską wobec Rosji.

¹³ Portal internetowy <http://www.unian.ua/politics/956636-postpred-ssha-v-oon-rosiya-manipulyue-informatsiyu-ta-breshe-svitovi.html> (dostęp: 25.01.2015).

globalnym, jednak za ich pośrednictwem destabilizuje ona sytuację w wybranych państwach i zmienia ją na swoją korzyść¹⁴.

Ogólny zarys konfliktu na wschodzie Ukrainy

Konfrontacja na wschodzie Ukrainy rozpoczęła się w połowie kwietnia 2014 r., kiedy grupy uzbrojonych prorosyjskich aktywistów przejęły budynki należące do ukraińskiej administracji publicznej oraz posterunków policji i służb specjalnych w miastach Donbasu¹⁵. Pod koniec sierpnia i na początku września 2014 r. liczba wojsk separatystów na wschodzie Ukrainy była na tyle duża, a technologie militarne wykorzystywane przez nich tak zaawansowane i w tak znaczącej ilości, że oczywisty stał się fakt wspierania separatystów przez Rosję. Po kilkunastu konfliktach wojskowych, zwłaszcza pod Iłowajskiem, wojsko ukraińskie podjęło decyzję o zajęciu pozycji defensywnej i wycofało się z planów ofensywy na regiony znajdujące się pod kontrolą separatystów¹⁶. Skutkowało to powstaniem sytuacji, w której rząd Ukrainy nie był w stanie militarnie odzyskać kontroli nad wschodem Ukrainy. Faktycznie Ukraina prowadziła wojnę z wojskiem Rosji, którego obecność nie została potwierdzona przez przedstawicieli władzy rosyjskiej.

Równocześnie z prowadzonymi działaniami militarnymi na wschodzie Ukrainy separatyści ogłosili utworzenie dwóch republik ludowych — ŁRL (Ługańskiej Republiki Ludowej) i DRL (Donieckiej Republiki Ludowej), które zostały powołane w celu legalizacji ich władzy. Zakres terytorialny ŁRL i DRL objął zasięgiem części obwodów donieckiego i ługańskiego. Rząd Ukrainy uznał działalność ŁRL i DRL za terrorystyczną, dlatego konflikt militarny z nimi nazywany jest operacją antyterrorystyczną, chociaż faktycznie jest prowadzona wojna z separatystami, których wspiera Rosja¹⁷.

Przyczyną ingerencji Rosji w konflikt na wschodzie Ukrainy był zamiar przystąpienia społeczeństwa Ukrainy do Unii Europejskiej. Naród Ukrainy w ten sposób widział możliwość dalszego rozwoju swojego kraju, zwłaszcza przez akceptację „zmian opartych na zasadach demokracji, poszanowania praw człowieka i sprawiedliwości”¹⁸ na Ukrainie. Rosja w tym porozumieniu między Ukrainą

¹⁴ A. Tkaczuk, *Pro decentralizaciju, federalizaciju, separatystiv ta ultymatumy*, Kijów 2010, s. 14–19.

¹⁵ Portal internetowy <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/9/7018211/> (dostęp: 25.01.2015).

¹⁶ Portal internetowy <http://tsn.ua/politika/minoboroni-zasekretilo-informaciyu-pro-kotel-v-ilovaysku-365810.html> (dostęp: 25.01.2015).

¹⁷ Portale internetowe: http://tvi.ua/new/2014/03/01/donecka_miskrada_khoche_referendum_schodo_doli_donbasu<http://112.ua/glavnye-novosti/luganskiy-oblosovet-schitaet-nelegitimnymi-centralnye-vlasti-trebuet-referenduma-i-vtorogo-gosudarstvennogo-yazyka-28822.html> (dostęp: 25.01.2015).

¹⁸ Preambuła porozumienia o stowarzyszeniu UE i Ukrainy. Tekst jednolity porozumienia dostępny na <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevrouint/doccatalog/document?id=56219> (dostęp: 25.01.2015).

i UE widziała natomiast bezpośrednie zagrożenie wynikające nie tylko ze zmian gospodarczych, lecz także społecznych, do których dążył naród Ukrainy, przede wszystkim zaś zwalczenie korupcji. Bliskie społeczne więzi między Ukrainą i Rosją mogłyby doprowadzić do pojawienia się zmian w społeczeństwie Rosji, które w sposób oczywisty są niewygodne i niosą zagrożenie przedstawicielom władzy Rosji¹⁹.

Głównym celem Rosji w obecnej sytuacji na Ukrainie jest doprowadzenie do takich warunków, aby pokojowe rozwiązanie konfliktu było niemożliwe i nastąpiło tzw. zawieszenie konfliktu na wschodzie Ukrainy. Istnieje kilkanaście możliwych scenariuszy takich działań, ale niezależnie od ich wyboru Rosja pragnie stworzyć na wschodzie Ukrainy strefę własnych wpływów, za pomocą której będzie kontrolować resztę Ukrainy. Jeśli rząd Ukrainy ustąpi i zgodzi się na federalizację Ukrainy, regiony wschodnie wspierane przez Rosję będą miały prawo weta przeciw projektom zmian zmierzających w kierunku bardziej zaawansowanej współpracy Ukrainy z UE²⁰. Jeśli konflikt zostanie zawieszony, Rosja przez różnego rodzaju prowokacje w każdym dogodnym dla siebie momencie będzie mogła wpływać na sytuację wewnętrzną na Ukrainie, a niestabilność wewnętrzna na Ukrainie będzie głównym powodem do ograniczenia współpracy z UE²¹.

Obecnie rząd Ukrainy oraz państwa członkowskie ratyfikują podpisaną wcześniej umowę stowarzyszeniową między Ukrainą i UE²². Stowarzyszenie UE–Ukraina stanowi historyczny krok, jednak kontynuacja współpracy z UE nie będzie możliwa, dopóki konflikt na wschodzie nie zostanie rozstrzygnięty. W związku z tym kluczowym zadaniem Ukrainy będzie wybór kierunku polityki wewnętrznej kraju wobec wschodnich regionów. Istnieje tu kilka rozwiązań. Pierwszym jest kontynuacja prób militarnego zwycięstwa nad separatystami wspieranymi przez Rosję. W takim przypadku doszłoby do jeszcze większych zniszczeń we wschodnich regionach kraju, których odbudowa będzie bardzo kosztowna. Rodzi się również zasadne pytanie, czy wojsko Ukrainy może w ogóle liczyć na zwycięstwo w obecnych warunkach wewnętrznych (korupcja w szeregach oficerskich, mała motywacja wojska, brak nowoczesnej broni) i zewnętrznych (niewystarczające wsparcie ze strony USA i Unii Europejskiej). Innym, dosyć radykalnym wyjściem jest uznanie przez rząd Ukrainy niepodległości danych regionów. Takie działanie ze strony Ukrainy usatysfakcjonowałoby żądanie separatystów, jednak pokazałoby polityczną i militarną słabość państwa. Obecnie

¹⁹ N. Tymoczko, *Ekonomiczna historia Ukrainy*, Kijów 2005, s. 19.

²⁰ V. Kolosov, *Geopolityka i polityczeskaja geografia*, Moskwa 2001, s. 12–15.

²¹ Raport: *Scenarii i perspektywy separatyzmu w Ukraini*, maj 2014, s. 3–7, <http://ru.davinci.org.ua/docs/MD%20Special%20Report130514RU.pdf>.

²² Portal internetowy http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/ru/publish/article?art_id=246581344& (dostęp: 25.01.2015).

pokojowe rozwiązanie konfliktu nie wydaje się możliwe ze względu na ciągłe naruszanie warunków pokoju przez obie strony²³.

Potencjał gospodarczy wschodnich regionów Ukrainy w procesie eskalacji konfliktu

Terytorium obwodu donieckiego stanowi 26,5 tys. km², a obwodu ługańskiego 26,7 tys. km²²⁴. Po zajęciu przez wojsko ukraińskie pozycji defensywnej Ukraina kontroluje około 70% tych regionów, na których przed rozpoczęciem działań wojskowych zamieszkiwało około 42% ludności Ukrainy. Pod koniec 2014 r. Doniecka Republika Ludowa obejmuje około 7,5 tys. km² (28% terytorium regionu donieckiego), na jej obszarze zamieszkuje około 2,3 mln osób (53% mieszkańców regionu donieckiego), a Ługańska Republika Ludowa liczy około 8,3 tys. km² (31% terenów regionu ługańskiego) i około 1,5 mln osób (68% mieszkańców regionu). Tak duża liczba mieszkańców na terytoriach kontrolowanych przez republiki ludowe bierze się stąd, że pod kontrolą separatystów znajdują się dwa największe miasta regionu, a zarazem dwie stolice — donieckiego i ługańskiego obwodu — Ługańsk i Donieck. Przejęte przez separatystów i rosyjskich wojskowych regiony oraz miasto Donbas są największym podbojem Federacji Rosyjskiej od chwili upadku Związku Radzieckiego.

Według danych podawanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych na dzień 21 stycznia 2015 r. na Ukrainie zarejestrowano ponad 921,64 tys. migrantów wewnętrznych, czyli osób, które wyjechały do innych regionów Ukrainy, i około 600 tys. osób, które wyjechały za granicę²⁵. Migranci z Ukrainy wyjeżdżają głównie do Rosji, Polski, Niemiec i Szwecji. Jednocześnie należy dodać, że znaczna grupa emigrantów pozostaje niezarejestrowana, więc ich liczba rzeczywista jest o wiele większa.

Mimo że odzyskanie kontroli nad wschodnimi regionami Ukrainy jest głównym zadaniem rządu ukraińskiego, Ukraina może rozwijać się bez przejętych przez separatystów części tych dwóch regionów. Terytorium objęte ŁRL i DRL stanowi mniej niż 3% terytorium kontynentalnej Ukrainy i obecnie zamieszkuje na nim około 9% jej mieszkańców. Bez tych terytoriów oraz wcześniej anektowanego Krymu terytorium kraju stanowi 561,7 tys. km², a liczba ludności wynosi 39,2 mln, co zapewnia Ukrainie pozycję największego państwa Europy oraz

²³ Porozumienia mińskie zostały zawarte między rządem Ukrainy, przedstawicielami separatystów i rządem Rosji. Porozumienia te przewidywały dwustronne zawieszenie walki na wschodzie Ukrainy, decentralizację władzy i przyjęcie Programu rozwoju Donbasu po zniszczeniach, których doznał on w trakcie operacji antyterrorystycznej.

²⁴ S. Iszuk, O. Gładkyj, *Geografia przemysłowych kompleksiv: Pidruchnyk*, Kijów 2011, s. 288–291.

²⁵ Portal internetowy <http://ridna.ua/2015/01/v-oon-narahuvaly-ponad-15-mln-bizhentsiv-z-donbasu/> (dostęp: 1.02.2015).

szóste/siódme miejsce (porównywalnie z Polską, w której zamieszkuje 38,5 mln osób) według kryterium liczby mieszkańców²⁶.

Pod względem ekonomicznym terytorium obecnie objęte przez ŁRL i DRL nie jest szczególnie istotne dla Ukrainy. Przed rozpoczęciem aktywnych działań wojskowych terytorium obwodu ługańskiego i donieckiego zamieszkiwało około 16,2% mieszkańców kontynentalnej Ukrainy, przy czym ich regionalny produkt krajowy brutto w 2012 r. stanowił 16,4%²⁷, co oznacza, że PKB *per capita* był jedynie nieco większy od przeciętnego poziomu na Ukrainie (w przypadku Rosji według różnych metod obliczenia PKB *per capita* jest dwu- lub nawet czterokrotnie większy)²⁸. Bardziej znaczący był udział tych dwóch regionów w ogólnej ilości produkcji przemysłowej Ukrainy (24% w 2013 r.) oraz jej eksportu do państw trzecich (23,2%). Większy wpływ na ten wskaźnik miał bardziej rozwinięty region doniecki, który zamieszkuje 10% obywateli Ukrainy wypracowujących 17% ogólnej ilości produkcji przemysłowej Ukrainy i generujących 17,9% eksportu ukraińskiego. Jednak większość tej produkcji została wytworzona w przedsiębiorstwach, które znajdują się na terytorium kontrolowanym przez Kijów, a nie przez DRL. Na przykład tylko w Mariupolu (który został odebrany separatystom) w latach 2009–2013 wytworzono 31–36% całej produkcji przemysłowej regionu donieckiego (dla porównania: w samym Doniecku dwukrotnie mniej). W dwóch dużych przedsiębiorstwach Mariupola wyprodukowano około 70% wyrobów stalowych całego regionu, których udział w eksporcie stanowił 63,6% w 2013 r.

W podobnej sytuacji znalazł się przemysł energetyczno-paliwowy. Po pierwsze, perspektywiczne złoża gazu łupkowego (yuzowskie złożo) znajdują się na terytorium kontrolowanym przez Ukrainę. Po drugie, ponad 50% donieckiego węgla w roku 2013 wydobyto w kopalniach, które znajdują się na terytorium kontrolowanym przez Ukrainę. Podczas konfliktu na wschodnie nie zostały one zniszczone ani przejęte przez siły separatystów. Kopalnie te są o wiele bardziej rentowne niż znajdujące się na części Donbasu zajętej przez separatystów²⁹.

W regionie ługańskim pod kontrolą władz Ukrainy znajdują się regiony północne zapewniające duży udział produkcji rolnej i przemysłu chemicznego oraz Łysyczańsk, w którym znajduje się jedno z największych przedsiębiorstw zajmujących się przetwarzaniem produktów ropy naftowej. Wojsko ukraińskie kontroluje również największego producenta energii elektrycznej w regionie — ługańską elektrownię ciepłą w miejscowości Szczastia. Z kolei na terytorium ŁRL pozostaje duża część przedsiębiorstw budowy maszyn. Chociaż produkcja tej branży

²⁶ F. Zastavnyj, *Ekonomiczna i socialnogeografia krajiny*, Kijów 2000, s. 190–197.

²⁷ Portal internetowy http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vrp/vrp2008_u.htm (dostęp: 2.02.2015).

²⁸ Portal internetowy http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/accounts/ (dostęp: 2.02.2015).

²⁹ Portal internetowy <http://www.ukrstat.gov.ua/> (dostęp: 25.01.2015).

jest mało konkurencyjna i nie była eksportowana poza Wspólnotę Niepodległych Państw, to w 2013 r. stanowiła ona 22,1% eksportu regionu. Znajdują się tam ponadto Zakłady Metalurgiczne w Alczejewsku, które w 2013 r. generowały 46,5% wartości eksportu regionu, jednak od początku lipca przedsiębiorstwo przestało funkcjonować w związku z dużymi zniszczeniami. Z tego powodu przestała również funkcjonować huta w Stachanowie oraz wiele innych przedsiębiorstw przemysłowych. Przestały funkcjonować kopalnie Luganskugol, Donbasantratsyt i Pervomayskvugillya. Według danych Departamentu Przemysłu Ługańskiej Administracji wolumen produkcji przemysłowej w 2014 r. zmniejszył się o 50% w porównaniu z 2013³⁰.

Bardzo ważną kwestią pozostaje problem ponownego rozpoczęcia działalności przedsiębiorstw znajdujących się na terytoriach kontrolowanych przez separatystów, zwłaszcza przedsiębiorstw tradycyjnie eksportujących swoją produkcję poza Wspólnotę Niepodległych Państw. Nieokreślone są również perspektywy kopalń, które były nierentowne na terytorium ŁRL, a w przeszłości otrzymywały dotacje z budżetu państwa. Należy dodać, że w odróżnieniu od donieckiego regionu, w którym większość węgla była konsumowana na jego terytorium, w regionie ługańskim większość wywożono poza granice regionu.

Mało istotne dla gospodarki Ukrainy jest terytorium ŁRL i DRL pod względem głównych rodzajów produkcji rolnej. W 2013 r. udział donieckiego i ługańskiego regionu w produkcji mleka, ziemniaków i ziarna stanowił 5,4–5,6%, mięsa — 7,8%, warzyw — 8,5%, jajek — 9,2% i nasion słonecznika — 12,8%. 70–90% produkcji pochodzi z terytorium, którym obecnie zarządza władza Ukrainy. W taki sposób można obliczyć, że 9% mieszkańców Ukrainy zamieszkujących terytorium ŁRL i DRL produkowało jedynie 1–3% towarów rolniczych. Jeśli te dane przeliczyć na jednego mieszkańca, to w tych regionach wyprodukowano w 2013 r. od 3 do 10 razy mniej (w zależności od rodzaju produkcji rolnej), niż wynosiła średnia produkcja na Ukrainie. Skazuje to ŁRL i DRL na totalną zależność od importu produkcji rolnej z zagranicy lub z innych regionów Ukrainy, za którą trzeba płacić w warunkach zawieszenia działalności gigantów przemysłowych i większości kopalń³¹.

W kontekście uznania ŁRL i DRL na podstawie porozumień zawartych w Mińsku powstaje problem dofinansowywania tych republik z budżetu Ukrainy. W takim przypadku może dojść do sytuacji, w której przekształcą się one w region finansowany przez Ukrainę, ale przez nią niekontrolowany. Wpływy podatkowe z tego regionu są albo bardzo niskie, albo ich nie ma w ogóle. Według danych Państwowej Służby Skarbowej w 2014 r. Ukraina nie otrzymała należności około 1 mld \$ z obu regionów. Jednocześnie liczba pracowników w organizacjach

³⁰ Portal internetowy <http://komprompol.rada.gov.ua/komprompol/control/uk/index> (dostęp: 25.01.2015).

³¹ Portal internetowy <http://www.ukrstat.gov.ua/> (dostęp: 25.01.2015).

publicznych stanowi około 137,6 tys. osób, w tym około 90 tys. jest zatrudnionych na terytorium kontrolowanym przez separatystów. Utrzymanie takiego aparatu publicznego wiąże się z miliardami hrywien wydatków publicznych.

Region doniecki w 2010 r. miał 12% udziału w PKB Ukrainy, podczas gdy liczba subsydiów, dotacji oraz transferów kapitałowych w 2010 r., przeznaczonych dla tego regionu, stanowiła 21%, a w 2011 — 27% ogólnopaństwowych wydatków. Podobna sytuacja występuje w regionie ługańskim, gdzie przy generowaniu 4% PKB Ukrainy wielkość wsparcia z budżetu państwowego stanowiła 8% (2010 r.) oraz 11% (2011 r.)³². Największe wsparcie związane jest z rozwojem przemysłu energetycznego (energia elektryczna, dostawy gazu), którego dofinansowanie pochodzi z dochodów pozyskanych w innych regionach (budżetu centralnego, środków własnych przedsiębiorstwa państwowego Naftogaz oraz innych firm związanych z dostawami energii elektrycznej). Oprócz tego wysokość świadczeń emerytalnych w donieckim regionie stanowi 2,5 mld hrywien, w ługańskim — 1,3 mld hrywien. Oznacza to, że 60% beneficjentów opłat emerytalnych zamieszkuje terytorium objęte kontrolą separatystów, którzy w sumie otrzymują około 27 mld hrywien w skali roku. Trzeba dodać, że duża część środków funduszu emerytalnego pochodzi z dotacji budżetu centralnego.

Jednak sprawa nie ogranicza się tylko do dużych nakładów finansowych w tych regionach. Bardzo ważna jest kwestia zniszczenia infrastruktury, nieruchomości oraz przedsiębiorstw na terytorium tych regionów. Straty w każdym regionie są szacowane na miliardy hrywien. Przedstawiciele Państwowej Służby Skarbowej stwierdzili, że w regionie donieckim zostało zniszczonych 396 firm, a w ługańskim — około 200. Nie chodzi o prawną likwidację przedsiębiorstw, lecz o fizyczną, co praktycznie uniemożliwi ich powrót do normalnego funkcjonowania.

W porozumieniach zawartych w Mińsku jest punkt dotyczący gospodarczej renowacji regionu Donbasu. Jednak Rosja, która całą winą za konflikt we wschodniej Ukrainie obarcza obecny rząd ukraiński, już stwierdziła, że nie będzie uczestniczyć w gospodarczej renowacji regionu. Rząd Ukrainy natomiast powinien uzależnić odbudowę regionu od uzyskania kontroli nad tymi terytoriami. Nawet jeśli środki na odbudowę regionu zostaną pozyskane z funduszy UE, samej Rosji czy innych międzynarodowych organizacji, a w dodatku na warunkach pożyczki i bardzo niskiego oprocentowania, to Ukraina będzie zmuszona je zwrócić, a gwarancji dochodów z podatków w danym regionie w przyszłości nie ma żadnych. Ukraina może wszakże stosować narzędzia wsparcia finansowego Donbasu jako instrument wpływu na powrót danych terytoriów pod władzę Kijowa.

³² Portal internetowy <http://tsn.ua/groshi/naybilsh-dotaciynimi-regionami-ukrayini-viznano-kiyiv-i-donbas.html> (dostęp: 25.01.2015).

Porównanie konfliktu we wschodniej Ukrainie z innymi konfliktami militarnymi w Europie Wschodniej

W porównaniu z innymi konfliktami na terytorium postradzieckim ŁRL i DRL są największymi samozwańczymi republikami. Przykładowo, Naddniestrze obejmuje terytorium 4,16 tys. km² i zamieszkuje tu około 0,5mln osób, Abchazja odpowiednio 8,66 tys. km² z 0,24 mln mieszkańców, Górny Karabach — 11,5 tys. km² i 0,15 mln mieszkańców, Osetia Południowa — 3,9 tys. km² i 51,5 tys. osób. Potencjał gospodarczy, według kryterium liczby mieszkańców, DRL jest 2,5 razy większy, a ŁRL 1,6 razy większy aniżeli w wyżej wymienionych republikach razem wziętych. Również, według kryterium liczby mieszkańców, ŁRL i DRL są większe od anektowanego przez Rosję w marcu 2013 r. Krymu (1,9 mln osób).

Okoliczności powstania ŁRL i DRL są podobne do tych z Naddniestrza, kiedy mniejszość narodowa (w przypadku Naddniestrza była to mniejszość narodowa Rosjan i Ukraińców wśród Mołdawian, a w przypadku ŁRL i DRL mniejszość Rosjan wśród Ukraińców) przy wsparciu Rosji postanowiła wyjść ze składu państwa, do którego należy. W przypadku ŁRL i DRL został sztucznie stworzony pretekst dotyczący rzekomej dyskryminacji mniejszości narodowej w danym regionie (podobną politykę stosowano w Osetii Południowej i Abchazji, kiedy twierdzono, że mniejszość Abchazów i Osetyjczyków jest dyskryminowana ze strony władz Gruzji), który doprowadził do destabilizacji sytuacji na wschodzie Ukrainy. Sytuacja na wschodzie Ukrainy powinna jednak zostać rozwiązana możliwie jak najszybciej, aby przeciwdziałać powstaniu strefy podobnej do Górnego Karabachu, w której konflikt został zawieszony na okres prawie 25 lat, a stosunki gospodarcze pomiędzy bliskimi sąsiadami — Azerbejdżanem i Armenią w zasadzie nie istnieją.

Chociaż Rosja oficjalnie nie przyznaje się do wsparcia, którego udziela separatystom na wschodzie Ukrainy, to społeczność międzynarodowa dysponuje dowodami na potwierdzenie tego faktu. W porównaniu z innymi zbrojnymi konfliktami z udziałem Rosji Unia Europejska i Stany Zjednoczone po raz pierwszy zastosowały sankcje gospodarcze wobec Rosji. Głównymi skutkami tych sankcji jest odpływ kapitału z gospodarki rosyjskiej, zmniejszenie kredytów udzielanych na rzecz gospodarki Rosji, naruszenie relacji handlowych z Ukrainą, wzrost wydatków budżetowych, spadek kursu rubla. W wypadku stosowania przez dłuższy czas sankcji gospodarczych może dojść do zawieszenia tranzytu gazu do Europy przez Ukrainę, wystąpienia paniki bankowej, kontynuacji sankcji wobec gospodarki Rosji w postaci embarga oraz sankcji finansowych i innych. Oficjalni przedstawiciele Rosji, w tym prezydent W. Putin, zaoferowali władzom Ukrainy rozwiązanie podobne do wykorzystanego przez Rosję w Czeczenii — gdy

pokojowe rozwiązanie nie było możliwe, Rosja „kupiła” Czeczenię autonomią i pieniędzmi³³.

Na równi z gospodarczymi skutkami mogą pojawić się daleko idące polityczne konsekwencje, mogą je ponosić zarówno Rosja, jak i Unia Europejska i Ukraina. W skrajnym przypadku w związku z kontynuacją wojskowych działań społeczność międzynarodowa może całkowicie zawiesić swoje relacje z Rosją. Jest to sytuacja krańcowa, jednak działania ze strony innych państw (takie jak np. wyłączenie Rosji ze składu Rady Europy) świadczą o wielkim zaniepokojeniu społeczności międzynarodowej sytuacją na Ukrainie.

Podsumowanie

Konflikt na wschodzie Ukrainy jest największym konfliktem w Europie po upadku Związku Radzieckiego. Jego skutki w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym będą odczuwalne jeszcze przez wiele lat zarówno w przypadku Ukrainy, regionów wschodnich, niezależnie od tego, czy uzyskają one niepodległość, jak i Rosji, która utraciła więzi społeczne i gospodarcze z Ukrainą.

Władze Ukrainy powinny podjąć natychmiastową decyzję w sprawie rozwiązania skomplikowanej sytuacji we wschodnich regionach. Dalsza eskalacja konfliktu przyniesie tylko straty, w znacznym stopniu wyniszczając gospodarkę Ukrainy. Ukraińskie władze powinny podjąć decyzję, czy przyznać wschodnim regionom niepodległość i wycofać się z żądań powrotu terytorium ŁRL i DRL pod jurysdykcję władzy w Kijowie, czy podjąć wszystkie możliwe działania, aby militarnie odzyskać kontrolę nad wschodem kraju. Unia Europejska powinna wesprzeć działania Ukrainy zmierzające do zachowania niepodległości i integralności terytorialnej, bo z tymi zagadnieniami bezpośrednio wiąże się bezpieczeństwo samych państw członkowskich UE.

W aspekcie ekonomicznym uznanie przez Ukrainę niepodległości Ługańskiej Republiki Ludowej i Donieckiej Republiki Ludowej nie wiąże się z większymi stratami gospodarczymi. Chociaż w obu regionach PKB na jednego mieszkańca ma trochę większą wartość niż średni PKB *per capita* na Ukrainie, to działalność przedsiębiorstw w tym regionie wiąże się z potrzebą wygospodarowania dużych subsydiów i dotacji, a produkcja tych przedsiębiorstw jest mało konkurencyjna na rynkach światowych. Ponadto obecnie większość ośrodków przemysłu, rolnictwa oraz górnictwa znajduje się na terytorium, na którym władzy nie sprawują separatyści.

³³ Portal internetowy <http://tsn.ua/svit/financial-times-napisala-shokuyuchi-podrobici-tayemnih-peregovoriv-merkel-i-putina-v-avstraliiyi-406834.html> (dostęp: 25.01.2015).

Działania wojskowe na wschodzie Ukrainy wiążą się z dużą liczbą migracji zarówno wewnątrz Ukrainy, jak i do innych państw, w tym Rosji. Administracja państwowa jest zmuszona okazać wsparcie dużej liczbie uchodźców ze wschodnich regionów Ukrainy, co wiąże się z dodatkowymi nakładami finansowymi.

W ujęciu politycznym uznanie niepodległości ŁRL i DRL będzie przejawem słabości rządu Ukrainy. Pokaże to niemożność rozwiązania konfliktu bez ingerencji strony trzeciej, czy to Stanów Zjednoczonych, czy Unii Europejskiej, czy NATO, czy nawet oficjalnej interwencji Rosji.

Szansę na militarne rozwiązanie konfliktu na korzyść władz Ukrainy są bardzo niewielkie ze względu na wsparcie separatystów przez Rosję. Zamrożenie konfliktu na wschodzie kraju jest najbardziej niewygodnym scenariuszem wydarzeń na Ukrainie, bo nie pozwoli jej rozwijać relacji z Unią Europejską, a Rosja przez regiony wschodnie będzie miała wpływ na sytuację wewnętrzną na Ukrainie. Podobnie niekorzystna sytuacja zrodzi się w przypadku wyrażenia zgody na federalizację Ukrainy, co da omawianym regionom prawo weta w wypadku rozszerzenia współpracy z UE.

Bibliografia

- Bezuglyj V., Kozynec S., *Regionalna ekonomiczna i socialna geografia svitu*, Kijów 2007.
 Iszuk S., Gladkyj O., *Geografia promyslowych kompleksiv: Pidruchnyk*, Kijów 2011.
 Kolosom V., *Geopolityka i politiczeskaja geografia*, Moskwa 2001.
 Tkaczuk A., *Pro decentralizaciju, federalizaciju, separatystiv ta ultymatumy*, Kijów 2010.
 Tymoczko N., *Ekonomiczna istoria Ukrainy*, Kijów 2005.
 Zastavnyj F., *Ekonomiczna i socialna geografia krajiny*, Kijów 2000.

Źródła internetowe

- Porozumienie o stowarzyszeniu UE i Ukrainy. Tekst jednolity porozumienia dostępny na <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>.
- Portal internetowy <http://komprompol.rada.gov.ua/komprompol/control/uk/index>.
- Portal internetowy <http://ridna.ua/2015/01/v-oon-narahuvaly-ponad-15-mln-bizhentsiv-z-donbasu/>.
- Portal internetowy <http://tsn.ua/politika/minoboroni-zasekretilo-informaciyu-pro-kotel-v-ilovaysku-365810.html>.
- Portal internetowy <http://tsn.ua/svit/financial-times-napisala-shokuyuchi-podrobiti-tayemnih-peregovoriv-merkel-i-putina-v-avstraliyi-406834.html>.
- Portal internetowy http://tvi.ua/new/2014/03/01/donecka_miskrada_khoche_referendum_schodo_doli_donbasuhttp://112.ua/glavnye-novosti/luganskiy-oblsovet-schitaet-nelegitimnymi-centralnye-vlasti-trebuets-referenduma-i-vtorogo-gosudarstvennogo-yazyka-28822.html.
- Portal internetowy <http://tyzhden.ua/News/103038>.
- Portal internetowy http://ukr.lb.ua/news/2014/09/16/279528_rada_utverdila_kurs_ukraini.html.
- Portal internetowy <http://ukrainian.voanews.com/media/video/swantee-cornell-russia-foreign-policy/2478266.html>.
- Portal internetowy http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/accounts/.
- Portal internetowy http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/ru/publish/article?art_id=246581344&.
- Portal internetowy <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/9/7018211/>.

Portal internetowy <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Portal internetowy <http://www.unian.ua/politics/956636-postpred-ssha-v-oon-rosiya-manipulyue-informatsiyu-ta-breshe-svitovi.html>.

Portal internetowy <http://www.unian.ua/world/1035204-merkel-rosiya-porushila-ves-pislyavoenni-poryadok-v-evropi.html>.

Report: *Scenarii i perspektywy separatyзма w Ukraini*, maj 2014, <http://ru.davinci.org.ua/docs/MD%20Special%20Report130514RU.pdf>.

Economic and political importance of the People's Republics in Eastern Ukraine

Summary

The conflict in Eastern Ukraine is the biggest conflict in Europe after the fall of the Soviet Union. The consequences of the conflict in the social, economic and political life will be felt for many years, both for Ukraine, Eastern regions, regardless of whether they obtain the independence and Russia, who lost its social and economical ties with Ukraine.

Ukrainian authorities should take immediate actions in order to solve this complex situation in the Eastern regions. Further escalation of the conflict will only bring even greater losses and destruction to the economy of Ukraine. Ukrainian authorities should decide whether to recognize independence of the Eastern regions and withdraw their demands of returning LRL and DRL territory under the jurisdiction of power in Kiev or to take all possible steps to regain control of the Eastern regions in a military way. The European Union should support activities aimed at the preservation of Ukraine's independence and territorial integrity, because these issues are directly related to safety of the EU Member States.

In the economic aspect recognition of independence of Lugansk People's Republic and Donetsk People's Republic is not associated with higher economic losses for Ukraine. GDP per capita in Donetsk and Lugansk region is slightly higher than the average in Ukraine, but the activities of companies in this region are associated with the need of government support expressed in huge amounts of subsidies and still the production of these companies is less competitive than the world markets. In current situation the majority of industrial centers, mines and farms remain under the authority of Ukraine, and not separatists.

Military actions in Eastern Ukraine are associated with a lot of migration both within Ukraine and to third countries, including Russia. Public administration is forced to support an increasing number of refugees from the Eastern regions of Ukraine, which demands additional expenses.

In the political aspect recognition of independence of LRL and DRL will be a sign of weakness of the government of Ukraine. This will show the impossibility of resolving the conflict without interference of third parties, either the United States or the European Union or NATO, or even Russia.

The chances of the positive solution of a conflict with the help of military forces in favor of the government of Ukraine are very low, due to Russia's support for separatists by Russia. The freezing of the conflict in the East of Ukraine is the most uncomfortable scenario of events for Ukraine, because this does not allow Ukraine to develop relations with the European Union and the Eastern regions of Russia will have an impact on the internal situation in Ukraine. Similar disadvantages for Ukraine appear if Ukraine agrees to the federalization, which will give the right to veto to the Eastern regions when it comes to the cooperation with the EU enlargement.